

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Педагогічний факультет
Кафедра педагогіки та психології дошкільної та початкової освіти

СТВОРЕННЯ СИТУАЦІЇ УСПІХУ НА УРОКАХ ЧИТАННЯ
УЧНІВ 4-Х КЛАСІВ

Кваліфікаційна робота (проект)

на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»

Виконала: студентка 2 курсу 11-261м групи
Спеціальності 013 Початкова освіта
Освітньо-професійної (наукової)
програми Початкова освіта
Стахурська Наталія Василівна
Керівник д.пед.н., професор Андрієвський Б.М.
Рецензент к.пед.н., доцентка Кабельнікова Н.В.

Херсон – 2020

ЗМІСТ

ЗМІСТ	2
ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. Теоретичні підходи створення ситуації успіху в навчально-виховному процесі	
1.1 Організація партнерства у системі учитель-учень в умовах Нової української школи	6
1.2. Ситуація успіху: основні поняття дослідження	10
1.3. Практика реалізації успішного навчання в початковій школі	17
РОЗДІЛ 2. Педагогічні умови створення ситуації успіху на уроках в початковій школі	
2.1. Мотивація як фактор успішного навчання	24
2.2. Чинники реалізації технології «створення ситуації успіху»	28
2.3. Результати спостереження доцільності обраних педагогічних умов створення ситуації успіху	37
ВИСНОВКИ	42
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	44
ДОДАТКИ	49
Додаток А	49
Додаток Б	55
Додаток В	58
Додаток Г Кодекс академічної доброчесності здобувача вищої освіти Херсонського державного університету	59

ВСТУП

Сьогодні в умовах модернізації української освіти одним із напрямків оптимізації навчального процесу в закладах освіти є його спрямування на демократизацію взаємовідносин педагога та учня. Це відображено у осучаснених концепціях виховання. У державних документах наголошується на змінах орієнтирів у виховній діяльності, обґрунтовуються шляхи організації навчально-виховної діяльності в початковій школі, відображається спрямованість управління виховною діяльністю на співробітництво, паритетність, емпатію.

Нова українська школа стартувала в 2017 році й передбачала оновлення системи навчання. Головна мета реформи – створити школу, у якій буде приємно навчатись, і яка даватиме учням не тільки знання, як це відбувалося вчора, а й уміння застосовувати їх у житті.

Актуальність порушеної нами проблеми визначається умовами сучасної перебудови освітньої галузі та впровадженням Концепції «Нова українська школа», де одним із напрямів оптимізації навчального процесу є його спрямування на демократизацію взаємовідносин педагога з учнями, колегами, батьками. Тому таке утворення як «співробітництво» є важливою умовою організації взаємодії на уроці та може розглядатися як один з компонентів формули Нової української школи, що включає систему методів і прийомів виховання та навчання на засадах гуманізму й творчого підходу до розвитку особистості.

Така мета може реалізуватися за умови запровадження технології «Створення ситуації успіху», яка допомагає долати труднощі, включає створення різноманітних видів радості, використання прийомів, за допомогою яких може розгортатися робота з різними категоріями учнів.

Безумовно провідна роль особливо на етапі навчання в початковій школі належить вчителю. Він виступає як організатором, так і

співорганізатором та співучасником навчально-виховної діяльності на уроці.

Актуальність проблеми сьогодні полягає в тому, що: знання, якості, мислення сучасної людини, мають бути гнучкими, мобільними, конкурентоздатними; особистість має володіти комунікативною культурою, вміти працювати в групі, працювати з інформацією, використовувати її для саморозвитку, критично мислити, адекватно оцінювати відповідні ситуації, знаходити шляхи вирішення проблем тощо.

На основі аналізу психолого-педагогічної літератури, було виокремлено такі протиріччя між необхідністю розвитку пізнавального інтересу школярів, та недостатніми ресурсами для мотивації навчально-пізнавальної діяльності в умовах змішаного навчання.

Це дозволило сформулювати **гіпотезу** дослідження. Нами зроблено припущення, як що вчителем відповідно до віку учнів зроблено підбір методів і прийомів для успішного навчання на уроках читання, то створені ситуації успіху позитивно вплинуть на якість навчання, на навчальну мотивацію, психологічний стан дітей.

Об'єкт дослідження: навчально-виховний процес в початковій школі, який базується на технології успішного навчання.

Предмет дослідження: педагогічні умови створення ситуації успіху на уроках читання учнів четвертих класів в умовах моделі учитель-учень.

Мета дослідження: обґрунтувати раціональність застосування технології створення ситуації успіху на уроках читання в початковій школі.

Завдання:

1. Проаналізувати основні аспекти проблеми дослідження. Розкрити зміст понять, сутність технології створення ситуації успіху.
2. Визначити й обґрунтувати педагогічні умови створення ситуації успіху для учнів четвертого класу.
3. Довести раціональність застосування технології створення ситуації успіху в моделі «учитель-учень».

Методи дослідження: теоретичні (вивчення літератури з проблеми дослідження, аналіз практики застосування інноваційних технологій в практику початкової школи); діагностичні (спостереження, анкетування); прогностичні (прогнозування); емпіричні (дослідно-експериментальна діяльність).

Науково-практична значущість роботи полягає в розробці гіпотетичної моделі організації вмотивованості учнів в умовах створення ситуації успіху. Практична значущість характеризує розроблені педагогічні умови запровадження технології створення ситуації успіху для конкретних уроків читання в четвертому класі.

Матеріали дослідження обговорювались на IV Міжнародної науково-практичної конференції «SCIENCE AND EDUCATION: PROBLEMS, PROSPECTS AND INNOVATIONS» в Кіото (Японія).

Структура магістерської роботи складається з вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел (51 найменування). Роботу ілюстровано рисунками, таблицями. Основний зміст викладено на 57 сторінках.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ СТВОРЕННЯ СИТУАЦІЇ УСПІХУ В НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ

1.1. Організація партнерства у системі учитель-учень в умовах Нової української школи

Оновлення системи концептуальних положень виховання і навчання окреслює більш широкі можливості для ефективного реформування освіти. У першу чергу це стосується міжособистісних взаємин всіх суб'єктів навчально-виховного процесу. Така ситуація вимагає активного вирішення проблеми реалізації педагогіки партнерства як одного із основних факторів ефективної синергії його учасників.

«Нова українська школа – це не тільки компетентнісний підхід до навчання, це і формування цінностей, на основі яких виробляються ставлення до чого-небудь. Треба по-людськи ставитись, поважати людей – усіх. Бо якщо не зміниться ставлення, то й довіри не буде, – наголосив заступник міністра освіти і науки Павло Хобзей, відзначаючи, що для побудови довіри дуже важливо змінити систему зв'язків в українських школах [17]. Наша освіта - дуже вертикальна: директор, завуч, учителі, діти і десь там батьки. Але щоб побудувати довіру, ми маємо будувати горизонтальні зв'язки, партнерство. Щоб вчитель був на рівні учня, щоб вони сиділи разом на килимку та розмовляли. Тоді вибудовується довіра, повага до гідності. Саме це закладено в концепцію НУШ» [24].

Сучасне навчання і виховання учнів має бути націлене на нову педагогічну етику, визначальною рисою якої є взаєморозуміння, взаємоповага та творче співробітництво вчителя та учня. Ця «етика утверджує особистісне спілкування (підтримка, співпереживання, утвердження людської гідності, довіра); зумовлює використання

особистісного діалогу як форми навчального спілкування, що домінує, спонукання до обміну думок, вражень, моделювання життєвих ситуацій; включає спеціально сконструйовані ситуації вибору, авансування успіху, самоаналізу, самооцінки, самопізнання» [27].

Нова українська школа буде працювати на засадах особистісно орієнтованої моделі освіти, відповідно якої у навчально-виховному процесі відбувається максимальне врахування здібностей, потреб та інтересів кожної дитини, на практиці реалізуючи принцип дитиноцентризму. За словами В. Кременя: «Дитиноцентризм у освіті – це коли виховання і навчання кожної дитини здійснюється на основі розвитку її природних здібностей. Є необхідністю якомога більше наблизити навчання і виховання кожної дитини до її сутності, конкретних здібностей, майбутньої життєвої траєкторії людини. Це явище я називаю дитиноцентризмом в освіті» [25. с.5].

«Організація освітнього процесу потребує створення системи розвитку (з опорою на індивідуальні особливості), саморозвитку (при максимальній самостійності учня), та самореалізації його учасників, упровадження дієвих стимулів самомотивації, використання технологій та засобів, що можуть сприяти прискоренню процесу. При цьому вчитель є провідною фігурою успішної педагогічної взаємодії що покладає на нього відповідальність оперативно враховувати особистісні якості вихованців, які постійно змінюються під впливом зовнішніх обставин та індивідуального зростання» [35].

«Основна парадигма педагогіки партнерства – становлення людини, її духовності, індивідуальності, її самотворення, самопрограмування» [32]. Таким чином, Нова українська школа має працювати на засадах педагогіки партнерства.

Аналіз досліджень й публікацій свідчить, що «вперше термін «педагогіка співробітництва» з'явився у 1986 році у

«Маніфесті» («Учительская газета», 18.10.1986 р.) за авторством педагогів-новаторів: С.Лисенкової, В.Шаталова, І.Волкова, Є.Ільїна, Ш.Амонашвілі, С.Соловейчика та ін.. В його основу покладена ідея зміни стосунків з учнями, яка заснована на увазі вчителя до учня, залучення до навчання що викликає в нього радісне відчуття успіху, руху вперед, розвитку» [34].

Ідею «педагогіки співробітництва як новаторського напрям у педагогіці» (Ш.Амонашвілі) широко застосовують у практиці роботи сучасної школи. Вона спрямована на інноваційні методи виховання, які допомагають в організації спільної роботи як учнів з учнями, так і учнів з вчителем.

Як відомо, партнерство це «повага до особистості; доброзичливість і позитивне ставлення; довіра у відносинах і стосунках; діалог – взаємодія – взаємоповага; розподілене лідерство (проактивність, право вибору та відповідальність за нього, горизонтальність зв'язків)» [31].

Аналіз наукових доробок дозволив констатувати: робота з використанням цієї ідеї ефективна завдяки сприятливому клімату у школі, на уроках, у позаурочний час; адекватна атмосфера під час спілкування спонукає на організації. Діалогів; впливає на вмотивованість до спілкування (висловлення своїх думок, прийняття рішень). Завдяки створення таких умов навчально-виховний процес стає оптимальним для відповідного шкільного середовища, а рівень успішності учнів стає набагато вище.

Основа співробітництва – «домовленість з точно визначеними обов'язками, термінами, результатами та фінансуванням. Відповідно Закону України «Про освіту» мета учня: отримати якісні результати навчання — знання, уміння, навички, способи мислення, погляди, цінності, інші особисті якості, набуті у процесі навчання, виховання та

розвитку, які можна ідентифікувати, спланувати, оцінити та виміряти та які особа здатна продемонструвати після завершення освітньої програми або окремих освітніх компонентів [18].

Завдання педагога надання освітніх послуг — «комплексу визначених законодавством, освітньою програмою та/або договором дій суб'єкта освітньої діяльності, що мають визначену вартість та спрямовані на досягнення здобувачем освіти очікуваних результатів навчання» [18]. Розроблені ключові правила взаємодії всіх учасників освітнього процесу, які впливають зі світоглядних положень нового Закону України «Про освіту» та реформи НУШ [47].

Педагогіка партнерства вимагає переосмислення ролі педагога. На сучасному етапі вчитель має креативно мислити, бути уважним і толерантним до думок кожного свого учня. Це вимагає психологічної перебудови підходів щодо організації спілкування, співробітництва в класі.

Науковці застерігають: «... прийшло покоління digital native (цифрове рідне) – тобто, це діти, які самі створюють контент для різних каналів. Вони очікують від сучасної освіти більшої самостійності, незалежності і меншої кількості авторитетів. Змінюються і вимоги до вчителя: він сьогодні не ретранслятор, а вчитель – коуч, тренер, фасилітатор. Якщо раніше вчитель лише давав готові відповіді на питання, то нині ця траєкторія змінилась. Сьогодні вчитель допомагає учням сформулювати власні питання, вчить їх правильно ставити й шукати на них відповіді. Вчитель має робити виклики учням, мотивувати їх добиватися більшого, надихати створювати, тобто виконувати роль тьютора (це той, хто допомагає, індивідуально працює, виявляє освітні запити, планує освітню діяльність, організує рефлексію, проектує наступні кроки в освіті, застосовує методи навчання, заснованих на співпраці, активній участі дитини в навчанні)» [50].

«Співпраця учителя й учнів, партнерство на уроці, спільний процес пізнання і відкриттів, постійне створення ситуації успіху – ось складові самореалізації учня в освітньому середовищі» [40]. Треба прагнути, щоб дитина чи підліток не тільки володіли сумою знань зі шкільних предметів, але й усім досвідом демократичних стосунків у суспільстві, навичками управління собою, своїм життям у колективі, вміли брати відповідальність за свою діяльність. Для цього вектор діяльності треба спрямувати на виховання готовності кожного учня до вирішення власних завдань визначення свого місця в житті, успішного розвитку і реалізації своїх нахилів і інтересів.

Беззаперечним стає умова створення атмосфери спіробітництва, партнерства у навчально-виховному процесі. Нажаль не завжди результативність успішності учнів буває бажаною. Причинами, на наш погляд, є не тільки невмотивованість школярів, а й не складена система партнерської взаємодії між учнем і вчителем. Дану проблему вирішує кожний педагогічний колектив по-своєму, але дотримання відповідних критеріїв партнерства, дозволять розглядати її як найпродуктивнішу систему взаємин в умовах педагогічної взаємодії.

1.2. Ситуація успіху: основні поняття дослідження

Як відомо, ситуація успіху завжди спрямовано на особистість, на процес перетворення пасивного стану в активний під час спілкування, окремої діяльності. Багатий інструментарій технології «Створення ситуації успіху», озброює педагогів засобами впливу на формування компетентного школяра, який мотивований на навчальну діяльність і готовий успішно співпрацювати з іншими.

Аналіз психолого-педагогічних науково-методичних джерел свідчить, що «ситуація успіху – це суб'єктивний психічний стан

задоволення наслідком фізичної або моральної напруги виконавця справи, творця явища. Ситуація успіху досягається тоді, коли сама дитина визначає цей результат як успіх. Навіть інколи переживаючи ситуацію успіху, дитина може зазнати сильних емоційних вражень» [10].

У даній ситуації, на наш погляд, не менш важливо відкрити в кожній дитині всі її нахили, здібності, сили. Спостереження дозволяють зробити висновок: дорослі часто не звертають уваги на здібності дітей, тож здібності не розкриваються тою мірою, якби хотілось. Однак, як свідчать доробки психологічного змісту, своєчасне виявлення вроджених здібностей допоможе дитині відчувати себе успішною. Чим раніше пробуджуються творчі здібності, тим більше перспектив стати успішним в житті з'являється у дитини. Позитивні результати можемо побачити тільки за умов створення відповідного розвивально-пізнавального середовища для дитини, де повною мірою буде розкрито її творчий потенціал.

Януш Корчак часто говорив, що необхідно піднятися до дитини. Сьогодні часто батьки і педагоги через рутину і надмірні паперові справи не мають достатньо часу, щоб приділити його дитині, «не зазирають у ніжне і трепетне дитяче серденько». У книзі «Право дітей на увагу» Я.Корчак писав: Бережіть спливаючий час і сьогоднішній день... кожна окрему хвилину, бо вона відійде і вже ніколи не повернеться. І це завжди важливо: поранена хвилинка стане кровоточити, вбита – тривожити совість... [5]. Як важливо не просто бути поруч біля дитини, а цікавитись її життям, її переживаннями, її внутрішнім світом, займати активну позицію у вихованні дитини, але не придушувати її почуттів, не надломлювати її мрії, а провести її за руку в цікавий і захоплюючий світ, давши добрі основні засади на майбутнє.

Народженню педагогічної технології «Створення ситуації успіху» передувало багато передумов. Великий педагог К. Ушинський у свій час

вже розмірковував, як краще організувати навчання і виховання дітей. Він зазначав, що «розумова праця учня, успіхи й невдачі у навчанні – це його духовне життя, його внутрішній світ, ігнорування якого може призвести до сумних результатів. Дитина не тільки щось пізнає, засвоює матеріал, а й переживає свою працю. Висловлює особисте ставлення до того, що їй вдається і не вдається» [45].

Педагог дійшов висновку, що «тільки успіх підтримує інтерес дитини до навчання. Проте інтерес виявляється лише тоді, коли є натхнення, що з'являється від успіху в процесі оволодіння знаннями. Дитина, яка ніколи не пізнала радості праці в навчанні, не відчула гордості від того, що труднощі подолані, втрачає бажання й інтерес навчатись [45].

Невипадково А. Макаренко висунув ідею «завтрашньої радості», у якій було втілено перспективу розвитку колективу та особистості, а В. Сухомлинський увів у педагогічну практику поняття «школа радості». Нагадаємо його слова про те, що пізнавальна діяльність дитини повинна стати для неї джерелом радості, захоплення від пізнання нового. Радість, посмішка дитини – це головне. Він говорив: «Дати дітям радість праці, радість успіху у навчанні, збудити в їхніх серцях почуття гордості, власної гідності – це перша заповідь виховання. У наших школах не повинно бути нещасливих дітей, душу яких гнітить думка про те, що вони ні на що не здібні. Успіх у навчанні – єдине джерело внутрішніх сил дитини, які породжують енергію для переборення труднощів, бажання вчитися» [43].

Також дослідження з цієї теми є у І.Беха. Він зазначав: «Є три сили, що змушують дітей вчитися: слухняність, захоплення і мета. Слухняність підштовхує, мета вабить, а захоплення рухає. Істинне навчання – це навчання із захопленням: не тому вчуся, що потрібно, не тому, що змушують, не тому, що навчання обіцяє вигоду, - чистий

інтерес! Вчитися – цікаво» [3].

На думку І. Харламова, «сформувати в учнів потребу в навчанні можна лише доброзичливими стосунками між учителями та учнями, заснованими на повазі до вимогливості, а дати дитині можливість відчувати себе впевнено, зміцнити почуття власної гідності допоможе ситуація успіху» [46].

Один з відомих американських вчених, психолог, психотерапевт і педагог, який розробляє методи педагогічного спілкування з дітьми, У. Глассер так само переконаний, що успіх має бути доступний кожній дитині. У своїй книзі «Школа без невдач» він приходить до висновку, що ті діти, які були успішними під час навчання в школі, будуть успішними і по життю.

Як стверджують ауковці (О. Назаренко, О. Ланцова, Л. Ткачук, Т. Чабан та ін.), «учень тоді тягнеться до знань, коли переживає потребу в навчанні, коли їм рухають здорові мотиви та інтерес, підкріплені успіхом» [44].

Спробуємо узагальнити складові успішної особистості (Рисунок 1.1.)

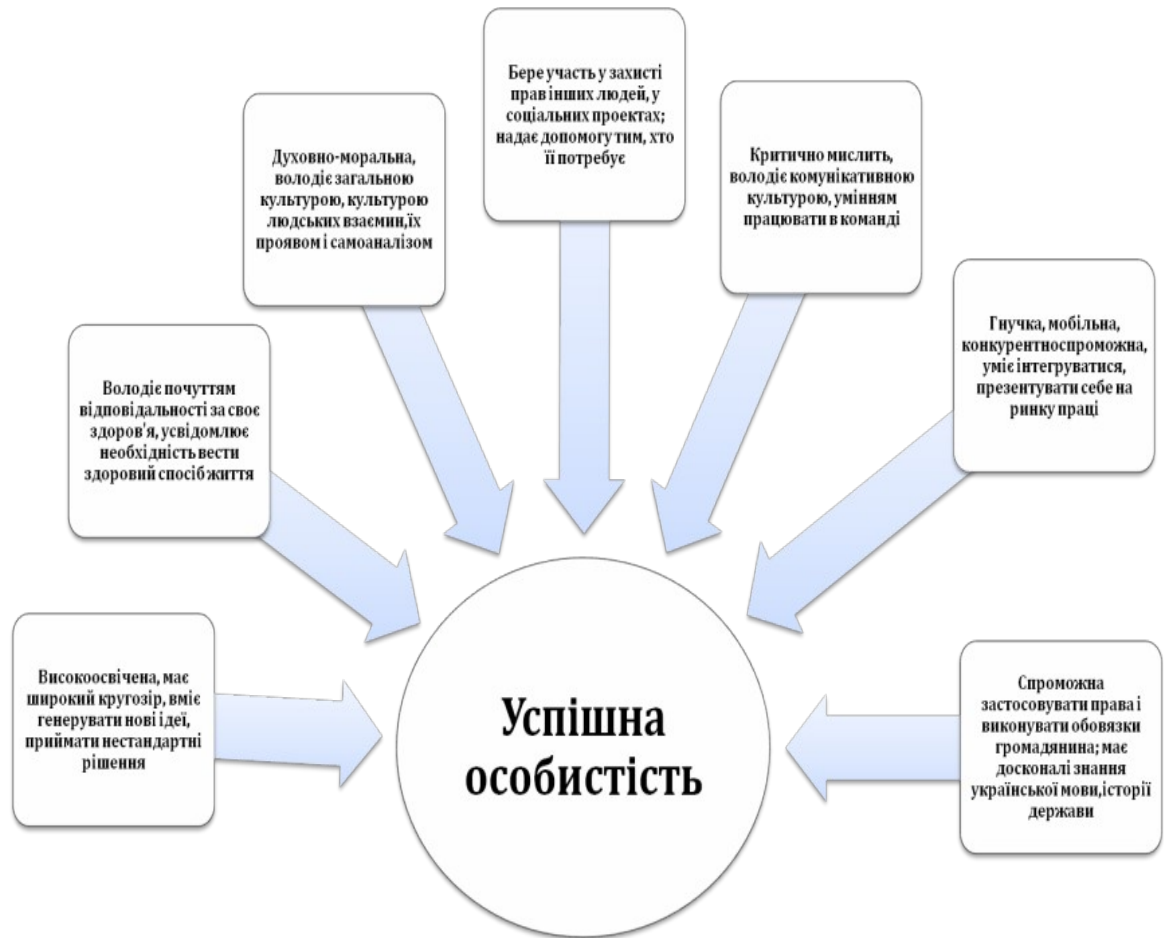

Рисунок 1.1. Складові успішної особистості.

Для нашого дослідження важливо розуміти такі поняття як «успішність-неуспішність». Проблема неуспішності та її подолання сьогодні планомірно вирішується на психологічному, педагогічному, методичному рівнях. Її вирішення в умовах початкової школи можливе завдяки оновлення всієї системи виховання в сучасних освітніх закладах.

У психологічній та педагогічній літературі неуспішність можна схарактеризувати як неспівпадіння вимог між учнем і системою навчання.

Однак існує ще одна категорія учнів, так званих відсталих. У цьому випадку це діти, які не дотримуються вимог на певному етапі навчально-виховного процесу і є тимчасовою межею для визначення успішності.

Ці категорії взаємопов'язані між собою, де відставання передують неспішності.

Наприклад, академік Ю.Бабанський «причини неспішності учнів вбачав: у слабкому розвитку мислення – 27%; низькому рівні навичок навчальної праці – 18%, негативному ставленні до навчання –14%, негативному впливі сім'ї, однолітків – 13%, великих прогалин у знаннях – 11%, слабкому здоров'ї, втомлюваності – 9%, слабкій волі, недисциплінованості - 8% « [25].

Спостереження у межах нашого дослідження дозволили визначити причини, які по-різному впливають на хлопців і дівчат. Такій стан вимагає відповідної організації навчально-виховного процесу. Вчитель має звертати увагу на гендерність, різну ступінь реакції на нарікання, чи похвалу.

Якщо у школі переважає кількість вчителів, які підтримують ідеї гуманістичного виховання, то можна говорити про створенні умов для індивідуального розвитку школярів. Таким чином слід правильно і своєчасно організувати індивідуальну, корекційну роботу з подолання неспішності учнів.

Опрацювання науково-методичної літератури дозволило визначити причини неспішності школярів. Для нашого дослідження більш практичними є причини, які визначив А. Гельмонт (причини виникнення трьох категорій неспішності), яким були визначені причини 3-х категорій. «Першої категорії: низький рівень попередньої підготовки учня до навчальної діяльності; вади фізичного розвитку; недоліки виховання; слабкий розумовий розвиток. Для другої притаманними є такі причини: недопрацювання вчителем у попередніх класах щодо

формування у школярів адекватних способів організації навчальної діяльності; недостатній пізнавальний інтерес учня до предмету, що вивчається; слабка воля до подолання труднощів. Причини третьої категорії: недоліки в методиці викладання навчального предмету; формалізм у засвоєнні нових знань; слабкий поточний контроль; невміння зосередитись на об'єкті, предметі, що вивчається; нерегулярне виконання домашніх завдань» [13].

Успішність навчальної діяльності учнів досліджується упродовж всієї історії педагогічної науки. Адже кожен вчитель бажає відчувати результативність своєї роботи. Проаналізувавши багато різноманітних досліджень чинників успішності, можна окреслити узагальнений список якостей успішного учня: інтелектуально зрілий; самостійний у виборі дій та рішень; теоретично усвідомлює свою мету; вміє рефлексувати; аргументує і доводить власні судження; має навички критичного мислення; творчо активний; здатний усвідомити свою індивідуальну цілісність; дотримується правил культури спілкування і поведінки тощо.

Як бачимо, такий список цілком співпадає із метою освіти відповідно до проекту Закону про освіту. Педагогічна компетентність вчителя є запорукою успішності учня. Успішний вчитель – той, який бажає досягти успіху своїм учням.

Узагальнюючи вище сказане можна основні поняття дослідження проілюструвати на рисунку 1.1.

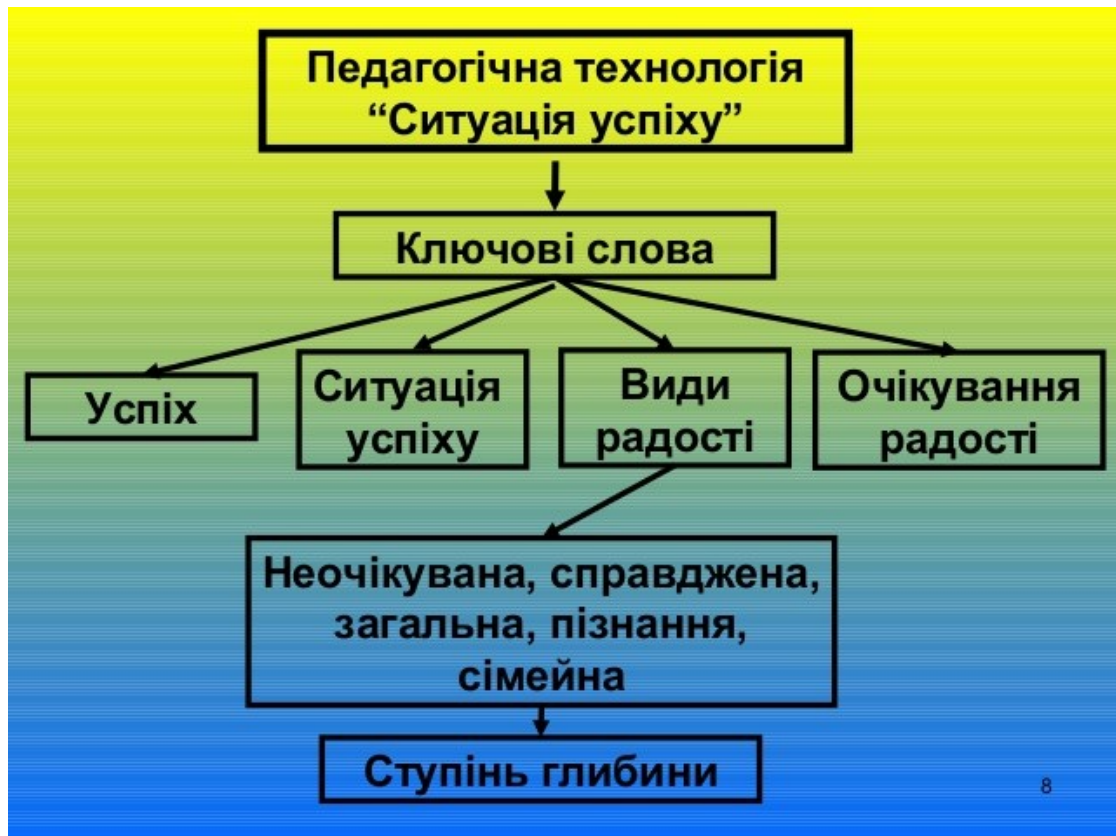

Рисунок 1.1. Ключові слова дослідження.

Як зазначав А.Белкін, успіх – «поняття неоднозначне, складне, має різне трактування. З психологічної точки зору успіх - це переживання стану радості, задоволення від того, що результат, до якого прагнула особистість в своїй діяльності, або збігся з її очікуваннями, надіями, або перевершив їх. З педагогічної точки зору успіх - це досягнення значних результатів у діяльності, як окремо взятої особистості, так і колективу в цілому» [7].

1.3. Практика реалізації успішного навчання в початковій школі

Найважливішим відкриттям другої половини ХХ ст. слід уважати впровадження в педагогічну практику принципу навчання й виховання успіхом. Однією із сучасних педагогічних технологій є технологія створення ситуації успіху, автором якої вважають А.Белкіна (Додаток

А). Вона є гуманною за своєю суттю, спрямовує навчально-виховний процес на організацію співробітництва, веде до успіху.

В основі педагогічної технології «створення ситуації успіху» покладено особистісно орієнтований підхід до процесу навчання і виховання, який є провідним у становленні індивідуальності особистості.

Науковці і педагогі-практики вважають технологічність будь-якого процесу запорукою успішності. «З педагогічної точки зору ситуація успіху це цілеспрямоване, організоване поєднання умов, за яких створюється можливість досягати результатів як окремо взятої особистості, так і цілого класу. Це результат продуманої стратегії і тактики вчителя, сім'ї. З соціально-психологічної – оптимальне співвідношення між очікуваннями оточуючих, особистості та результатами їх діяльності» [5; 15; 37].

А.Белкін зазначив, що «радість виникає від усвідомлення досягнутого. Головний зміст діяльності педагога полягає саме в тому, щоб створити для кожного вихованця сукупність умов, за яких успіх буде забезпечено. Я називаю це ситуацією успіху» [3].

Беручи до уваги педагогічну технологію «Створення ситуації успіху» за А.Белкіним, головні вектори, які є необхідними складовими створення ситуації успіху на уроці.

Науковець визначає комплекс педагогічно доцільних складових, які обумовлюють реалізацію технології. Серед них виокремлює: «створення емоційно-актуального фону уроку та формулювання теми уроку; визначення цілей та завдань, спрямованих на розвиток пізнавальних та творчих здібностей учнів; мотивація; ефективність вибору методів і прийомів; усвідомленість, що кожна дитина є повноправним суб'єктом діяльності; підбиття підсумків (конкретні

висновки про результативність виконаної роботи та задоволення від діяльності); оцінювання» [3].

Слід зазначити, оцінювання найбільш важливий елемент уроку. Воно пов'язане з самооцінкою. Для учнів початкової школи таке психічне новоутворення розвинуте доволі слабо. Тому вчителю постійно слід звертати увагу на процес регулювання співвідношення між завищеним, та заниженим показниками самооцінки.

У пошуках власного підходу до розробки шляхів створення ситуації успіху А. Белкін «радив:

- ретельно вивчати особистість кожної дитини;
- орієнтуватись на реакції дітей під час успіхів чи невдач (досліджувати не лише випадкові прояви характеру, а й сталу поведінку, емоції, головним чином те, що збуджує, що штовхає дитину до діяльності);
- спостерігати, чи збігаються результати діяльності з домаганнями дітей. І прагнути формувати рівень цих домагань;
- окреслювати для кожної дитини і дитячого колективу взагалі радісну оптимістичну перспективу, а якщо випало розчарування – пом'якшити його;

досягти емоційного комфорту в колективі, атмосфери доброзичливості та взаємодопомоги» [7].

Переживання учнем ситуації успіху: підвищує мотивацію навчання і розвиває пізнавальні інтереси, дозволяє учневі відчувати задоволення від навчальної діяльності; стимулює до високої результативності праці; корегує особистісні особливості такі, як тривожність, невпевненість, самооцінку; розвиває ініціативність, креативність, активність; підтримує в класі сприятливий психологічний клімат [48].

Ми погоджуємося з О. Пехотою, яка спираючись на аналіз результатів досліджуваної А.Белкиним проблеми, пропонує

«технологічні операції створення ситуацій успіху:

1. Зняття страху – допомагає подолати невпевненість у власних силах, нерішучість, боязнь самої справи і оцінки оточуючих. «Ми всі пробуємо і шукаємо, тільки так може щось вийти». «Люди вчаться на своїх помилках і знаходять інші способи вирішення». «Контрольна робота досить легка, цей матеріал ми з вами проходили».

2. Авансування успішного результату – допомагає вчителю висловити свою тверду переконаність у тому, що його учень обов'язково впорається з поставленим завданням. Це, у свою чергу, уселяє дитині впевненість у свої сили і можливості. «У вас обов'язково вийде». «Я навіть не сумніваюся в успішному результаті».

3. Приховане інструктування дитини у засобах і формах здійснення діяльності – допомагає дитині уникнути поразки, досягається шляхом натяку, побажання. «Можливо, краще всього почати з.....». «Виконуючи роботу, не забудьте про...».

4. Внесення мотиву – показує дитині заради чого, заради кого здійснюється ця діяльність, кому буде добре після виконання. «Без твоєї допомоги твоїм товаришам не впоратися...»

5. Персональна винятковість – позначає важливість зусиль дитини в майбутньому або здійснюваної діяльності. «Тільки ти і міг би...». «Тільки тобі я можу довірити...». «Ні до кого, крім тебе, я не можу звернутися з цим проханням...»

6. Мобілізація активності або педагогічне навіювання – спонукає до виконання конкретних дій. «Нам вже не терпиться почати роботу...». «Так хочеться скоріше побачити...»

7. Висока оцінка деталі – допомагає емоційно пережити успіх не результату в цілому, а якоїсь його окремої деталі. «Тобі особливо вдалося пояснення». «Найбільше мені у твоїй роботі сподобалося...». «Найвищої похвали заслуговує ця частина твоєї роботи». » [33].

Створення ситуації успіху на уроках в початковій школі дозволяє застосовувати різноманітні педагогічні прийоми, які спрямовані на організацію взаємодопомоги, впевненості і захищеності, допомагає дитині зрости успішною, відчути радість від подолання труднощів, формує переконання, що все в житті дається завдяки затраченим зусиллям.

Практика засвідчує, позитивні результати відбуваються за рахунок усвідомлення змісту всієї діяльності для створення ситуації успіху. Вчителі прогнозують кінцевий результат своєї методичної діяльності відповідно до динаміки впливу на психологічний стан учнів (Рис.1.3).

Рисунок 1.3. Покрокове зростання рівнів успішності молодших школярів

Ще однією технологією є технологія Лінди Ллойд. Її стаж роботи перевищує тридцять років. За цей час вона розробила й обґрунтувала свою авторську технологію гуманного виховання. Основні ідеї, які було покладено у її систему виховної діяльності, співвідносяться з ідеями особистісно-орієнтованого виховання.

«Основними є: навчати «цілу дитину; успіх породжує успіх; вчити дітей використовувати у пізнанні зір, слух, відчуття; діти навчаються швидше, коли грають; допомагати батькам зрозуміти свою дитину; діти пізнають те, що ми піднімаємо до рівня їх усвідомлення; домагайтеся, щоб діти вели себе як успішні учні; дайте дітям сподівання на те, ким вони можуть стати; використовуйте позитивні фази; мета викладання – розвиток мислення; домагайтеся, щоб діти якомога скоріше почали використовувати те, чому їх навчили; навчіть дітей відрізняти випадки, коли вони пізнають щось нове» [37].

У педагогічній системі Лінди Ллойд приділяється значна увага впливу на мотиваційну сферу дитини. Вона стверджувала обов'язковість врахування у виховному процесі випереджувальних дій учнів. Діти мають бачити перспективу своєї діяльності, це надає сприятливому сприйняттю інформації, практичного її застосування. Вона була впевнена, «...Педагогу доведеться докласти більше зусиль для досягнення наміченого результату, але за наявності бажання та відповідної педагогічної, психологічної, методичної підготовки він не тільки створить ситуацію успіху для вихованців, а й сам буде працювати за її умов» [42].

Результати психолого-педагогічних досліджень Л.Ллойд засвідчують, «...без переживання успіху особистість не зможе адекватно оцінювати рівень саморозвитку, прагнути до інтелектуального та морально-етичного вдосконалення» [42]. Дослідниця впевнена, що

«ситуація успіху має великий виховний потенціал, який реалізується в наданні учню можливості збереження самоповаги через досягнення адекватного співвідношення між метою, докладанням зусиль та отриманими результатами; між педагогічною вимогливістю і можливостями учня» [42].

Для нашого дослідження цікавою є технологія Л.Ткачук. Вона базується на основній концепції В.Сухомлинського. Технологія виникла як результат багаторічної практичної роботи в початковій школі. Вчена розкриває і обґрунтовує основні положення методики успіху у навчанні, серед яких створювати умови для успіху; мобілізувати волю на усвідомлення необхідності виконання дій, на подолання труднощів; враховувати ступінь самостійності виконання завдань кожним учнем з попереднім нарощування ступеню складності; дозувати час на виконання, стежити за ходом роботи, допомагати долати труднощі. Особлива увага має приділятися учням із заниженою самооцінкою.

Учителями-практиками успішно впроваджується технологія Л.Ткачук, яка є носієм ідей гуманізації виховання на основі особистісно-орієнтованого підходу. На її переконання, «реалізація педагогічних вимог втілення виховної системи створення успіху, має реалізуватися за таких умов:

- застосування інновацій у виховному процесі;
- психолого-педагогічний моніторинг із метою вивчення інтересів, стану здоров'я дітей;
- індивідуальний вибір обсягу розумового і фізичного навантаження;
- комплексне використання індивідуальних і групових форм впливу на особистість» [44].

РОЗДІЛ II Педагогічні умови створення ситуації успіху на уроках в початковій школі

2.1. Мотивація як фактор успішного навчання

Для молодшого шкільного віку характерним є наявність особливої ситуації входження в навчальну діяльність. Учні опиняються в інших умовах, які вимагають нових умінь. Школярі починають оволодівати основними видами навчальної діяльності, яка носить пізнавальний характер.

Часто у дітей виникають відповідні труднощі. Наприклад, «мотив, з яким дитина приходить до школи, не пов'язаний з утриманням тієї діяльності, яку він повинен виконувати в школі. Навчальний процес повинен бути побудований так, щоб його мотив був пов'язаний з внутрішнім змістом предмета засвоєння» [21].

За дослідженнями Ж.Годфруа «...Мотивація навчання складається з ряду постійно змінюються і вступають в нові відносини один з одним спонукань (потреби і сенс вчення для школяра, його мотиви, цілі, емоції, інтереси). Тому становлення мотивації є не просте зростання позитивного або посилювання негативного відношення до навчання, а що стоїть за ним ускладнення структури мотиваційної сфери, що входять в неї спонук, поява нових, більш зрілих, іноді суперечливих відносин між ними» [13].

Науковці та вчителі-практики визнають, що «мотивація є важливою характеристикою, яка охоплює всі аспекти викладання та

навчання. Поняття мотивації застосовується для пояснення рушійної сили, її спрямованості та інтенсивності, наполегливості та якості (характеристики) поведінки, особливо тієї, що спрямована на виконання певної мети» [12; 29].

Вивчення проблематики вмотивованості до навчання ілюструють нездорову тенденцію: мотивація є нестабільною у часі. Особливо такі моменти коли учні переходять з класу в клас, у деяких виникають страхи перед новим, тому прагнуть уникнення для них стресових ситуацій.

Проведене нами опитування учнів засвідчило: у 20% учнів 3-го класу виклик для відповіді до дошки визиває бажання сховатися; 37 відсотків респондентів ігнорують вивчення домашнього завдання; 56% - відчувають дискомфорт, коли треба вивчити вірш (правило) напам'ять.

Тому обрана нами проблема дослідження повинна розкрити основні причини низької мотивації для учнів четвертих класів, та знайти умови запобігання такої ситуації.

Ситуація змінилася під час навчання у онлайн режимі. В учнів з'явилися нові страхи: знижено вимоги до контролю під час занять, у більшості з'явилися страхи виступу перед екраном, слабшою стала відповідальність. Вчителі працюють з класом, а діти вимагають більше уваги до себе, тобто в пріоритеті залишається індивідуальна робота й як результат, деякі учні нудьгують, у той час як інші можуть бути розгублені.

Також діти соромляться неправильних відповідей. «У період навчання у 3-4 класах зростає число дітей, які вмотивовані на свою навчальну діяльність почуттям обов'язку, але зменшується число тих, хто навчаються з інтересом. Реально чинним мотивом є отримання похвали, заради якої дитина готова негайно сісти займатися і старанно виконати всі завдання» [29].

Нажаль, в умовах сьогодення данні причини усугубляються тим, що діти займаються онлайн. Виникають ряд інших причин, які не сприяють вмотивованості учнів, зокрема, учнів початкової школи.

Для вікової категорії учнів початкових класів властива нестійка увага, тому утримувати її в умовах роботи за комп'ютером дуже складно. Також, всі учні претендують а увагу до себе. Вчителю складно побачити реакцію на подання матеріалу у кожного, тому складно реагувати на те: зрозуміли діти, чи ні подану інформацію.

Ми погоджуємося з вчителями-практиками, що підвищення мотивації школярів може бути досягнуто шляхом застосування частоті зміни різних видів діяльності на уроці, використання проблемних вправ, інноваційних підходів щодо організації діяльності учнів.

За основу цього дослідження було взято «модель мотивації до навчання на основі теорії соціокогнітивного навчання, яка впливає з конкретної шкільної ситуації і фокусується на успішності (обсягу знань), ставленні учнів до навчання в школі, їх ролях та цілях, пов'язаних із успіхами у школі. Концепція складається з п'яти соціокогнітивних конструкцій, що впливають із найвідоміших мотивацій дослідження для академічної успішності: сприйняття власної ефективності та віра у компетентність; адаптивна атрибуція та впевненість у здатності контролювати; інтереси та внутрішня мотивація, академічні та соціальні цілі» [48].

Наприклад, ефективно викладання передбачає такі дії: «урок треба розпочати з короткого огляду (повторення) вже вивченого, що є необхідною умовою для вивчення нового; спочатку пояснити учням цілі уроку; новий матеріал давати невеликими кроками (порціями), завдяки чому вчителі мають можливість практикувати кожен крок; надавати чіткі та детальні інструкції та пояснення; забезпечити високий рівень активності та вправ для всіх учнів; ставити багато запитань, перевіряти

розуміння учнів; направляти учнів під час тренувальної вправи; надавати чіткий зворотний зв'язок і нову інформацію; давати чіткі вказівки щодо роботи в часі та наглядати (здійснювати супервізію) учнів під час виконання певних дій» [49].

Аналіз психолого-педагогічної літератури засвідчує, що «інтерес має сприятливі мотиваційні ефекти: цікавість (допитливість), пов'язана з відкриттям нового, розширює досвід і відкриває нові можливості. Внутрішня мотивація означає самовизначення спонтанних дій, які вибирає учень, коли вільно слідує власним інтересам» [38].

Важливо, щоб учні набували навичок адекватного самооцінювання, що порою складно зробити учням початкової школи, з причини недостатньої сформованості такого психочного новоутворення як самооцінка.

Нами зроблено припущення, що учні початкових класів умотивовані до навчання. Результати дослідження підтвердили цю гіпотезу й дозволяють зробити висновок: учні вважають, що можуть досягти поставлених цілей своєю ефективністю, мають високий рівень самосприйняття компетенцій, тобто високо цінують здібності та компетентності, необхідні для виконання завдань. Важливою умовою є створення відповідного середовища свободи, де учні відчують захищеність і можуть проявляти ініціативу.

За результатами спостереження можна виділити певні дії, що найбільше стимулюють учнів, і підвищують їхню мотивацію до навчання. Наприклад:

- 1) Завдання і сама діяльність для учнів мають бути цікавими, стимулюючими та різноманітними, виховні заходи мають формувати впевненість в собі, підвищувати самооцінку. Вчитель має включати учнів у спільну діяльність.

2) Організація уроку, яка стимулює учнів проявити активність, ініціативу, впевненість у прийнятті рішень тощо.

3) Ефективність уроку. – вчитель спостерігає за учнями в класі, уважно слухає і намагається зрозуміти їхню поведінку; вчитель пояснює важливість кожної теми уроку.

4) Оцінювання. Тут важливо, щоб вчитель адекватно оцінював досягнення кожного свого учня, своєчасно коригує дії і поведінку, стимулює на подальші успіхи, під час практичних вправ учитель організовує зворотній зв'язок.

5) Кооперативне (спільне) навчання. Робота в співпраці завжди була більш ефективною. Її організація передбачає роботу кожного учня, взаємодопомогу, відповідальність, хороші навички комунікації тощо.

6) Не дуже часто вчителі застосовують на уроках відтворення моделей. Моделювання дозволяє побачити виокремлену ситуацію, оцінити її позитивні і негативні складові. У даному випадку широко використовуються візуальні засоби, а значить розвивається уява; вчителі показують своїм учням, як оцінити власні знання, спонукають думати про власні дії. Безумовно, високої результативності можна досягти, використовуючи інформаційно-комунікаційні технології.

Сучасний учитель повинен адекватно реагувати на індивідуальні можливості своїх учнів та широко застосовувати методів спостереження, планування та реалізації цілей, завдань, відповідного інструментарію, адаптованих до індивідуальних особливостей кожного учня.

Таким чином, вчитель організовуючи навчально-виховну діяльність у класі, допомагає кожному розкрити свій творчий потенціал відповідно до темпу навчання та рівня навчальної підготовленості.

2.2. Чинники реалізації технології «створення ситуації успіху»

У пункті 2.1., на нашу думку, обґрунтовано одну із важливих умов розвитку особистості учнів початкової школи. Але слід зауважити про необхідність визначення суто педагогічних умов створення ситуації успіху на уроках в початкових класах.

Поняття «педагогічні умови» сьогодні інтенсивно використовується у дисертаційних дослідженнях, присвячених різним проблемам педагогічного змісту. У довідковій літературі «сутність поняття «умова» визначається як необхідна обставина, що уможливорює здійснення, створення, утворення чого-небудь або сприяє чомусь. Водночас, «обставина» характеризується як сукупність умов, за яких що-небудь відбувається» [11]. Також науковці використовують «поняття фактор як умову, рушійну силу будь-якого процесу, явища; чинник» [26].

Г. Голубова [3] «влучно зазначає, що педагогічні умови – це особливості організації навчально-виховного процесу, що детермінують результати виховання, освіти та розвитку особистості. Це такі особливості організації навчально-виховного процесу, які забезпечують цілісність навчання та виховання» [14].

Як вже наголошувалось «Без відчуття успіху в дитини зникає інтерес до школи і навчальних занять, але досягнення успіху в її навчальній діяльності ускладнюється низкою обставин, серед яких можна назвати брак знань і вмінь, психологічні і фізіологічні особливості розвитку, слабка саморегуляція та інші. Тому педагогічно виправдано створення для школяра ситуації успіху – суб'єктивного переживання задоволення від процесу і результату самостійно виконаної діяльності» [22]. Це забезпечується формуванням стійкої мотивації до навчання.

Для нашого дослідження важливим фактором є створення сприйнятливої навчальної середовища в класі. У свою чергу це

можливо за рахунок організації відповідних відносин між учнем і вчителем.

Ми погоджуємося з думкою: «педагог повинен бачити особистість, визнавати її неповторність, незамінність, поважати думки, почуття учнів, право на свободу вибору. Цим він визнає їхню рівність, їхнє право на співробітництво, в яких би офіційних відносинах вони не склалися. Іншими словами, рівність — завжди співробітництво, але не будь-яке співробітництво — рівність. Співробітництво — це взаємоповага особистостей, готовність допомагати самореалізації їхніх можливостей, оптимальна віра в майбутнє» [41].

Тобто, співробітництво є необхідною умовою для особистісного самовизначення учнів. Воно сприяє відкриттю перед учнями перспективи їхнього росту, зокрема, співробітництво педагога й учнів, засноване на взаємоповазі, взаємодопомозі і припускає створення в навчальному процесі ситуацій переживання успіху.

На нашу думку не менш важливим є створення відповідного психологічного комфорту в класі. Основними умовами «створення психологічного комфорту є:

- задоволення потреб дитини;
- створення позитивної атмосфери для досягнення спільних цілей;
- відчуття рівного серед рівних;
- сприймання вчителя як друга, порадирика» [15].

Завдання учителя організувати в класі середовище взаємодовіри, паритетного діалогу. Для створення сприятливого психологічного клімату на уроці вчителі застосовують метод комунікативної діяльності, як «розминка», що допомагає згуртувати учнів, заохотити їх спілкуватися один з одним, встановити довірливі стосунки, радіти за себе і за друзів.

Сучасна організація навчально-виховного процесу в класах НУШ реалізує ранкові зустрічі, які допомагають учням адаптуватися до навчального дня.

Практично кожного ранку вчитель організовує емоційно насичені заходи для «ранкових зустріч». В ігровій формі діти створюється позитивний настрій, вітання, діти діляться враженнями, активно спілкуються, піклуються про інших, вчать знаходити спільну мову і поважати один одного, налаштовуються на успіх протягом дня. Безумовно все це створює ситуацію успіху, закріплює в кожному школярі впевненість у собі.

Наприклад, у структурі такого заняття можна виокремити декілька компонентів:

1. Привітання
2. Крісло автора (учні демонструють свої творчі здібності)
3. Ранкове повідомлення (ознайомлення з планом роботи на день).
4. Робота з календарем.
5. Загадкова скринька (ігри).
6. Правила.

На початку уроку рекомендовано проводити розминки, використовуючи відповідні вправи, зокрема, «Спіймай мій настрій», «Давайте привітаємось», «Закінчи речення», «Намалюй настрій», «Збираємо добрі слова». Протягом уроку і наприкінці проводжу розминки, які допомагають дітям висловити свої переживання, власні думки, оцінити ситуації: «Уяви-покажи-розкажи», «Придумай веселий кінець», «Ми – фантазери», «Добре-погано», «А що думаєте ви?» тощо.

Отже, «педагогічне призначення ситуації успіху полягає в створенні умов особистого індивідуального розвитку учня. Питання про її створення не може підніматися педагогом, якщо ним не враховується перспектива її переходу в ситуацію успіху, якщо вчитель не вірить у

свого учня, не має оптимізму щодо його успіху. Задоволення від особистісних досягнень повинне супроводжувати його протягом досить значного періоду, можливо, навіть стати звичним для нього» [15]. Обов'язковою умовою навчання є розвиток у школярів почуття психологічної захищеності й безпеки, схвалення особистісних досягнень учнів у ситуації емпатії, прагнення педагога зрозуміти труднощі та проблеми, що хвилюють учня, оказати своєчасну допомогу тощо.

Така ситуація створює сприятливу атмосферу для успіху, задоволення від успіху, дозволяє долати перешкоди на шляху продуктивного навчання. У результаті позитивного ставлення педагога до учня підвищується самооцінка учня, що сприяє розкриттю творчого потенціалу особистості.

Звертаючи увагу на визначені фактори, слід обґрунтувати основні прийоми створення ситуації успіху.

У пошуках власного підходу до розробки шляхів створення ситуації успіху А. Белкін «радив:

- ретельно вивчати особистість кожної дитини;
- орієнтуватись на реакції дітей під час успіхів чи невдач (досліджувати не лише випадкові прояви характеру, а й сталу поведінку, емоції, головним чином те, що збуджує, що штовхає дитину до діяльності);
- спостерігати, чи збігаються результати діяльності з домаганнями дітей. І прагнути формувати рівень цих домагань;
- окреслювати для кожної дитини і дитячого колективу взагалі радісну оптимістичну перспективу, а якщо випало розчарування – пом'якшити його;
- досягти емоційного комфорту в колективі, атмосфери доброзичливості та взаємодопомоги» [3].

Формула успіху в кожного може дещо відрізнятись. Але основні її складові такі: мета, бажання віри, знання.

Вчителі практики у своїй роботі часто застосовують такі прийоми для створення ситуацій успіху та використовують методику «їх реалізації»:

- прийом «Даю шанс». Шанс. Про який йде мова, - це заздалегідь підготовлена педагогом ситуація, за якою учень отримує можливість знеацька для себе розкрити свої можливості;
- прийом «Емоційне пониження» - констатація будь-якого, навіть незначного успіху, навіювання дитині віри в себе, відкритість учителя для довіри і співчуття»;
- прийом «Загальна радість». Це емоційний відгук оточуючих на успіх члена свого колективу. Важливо, щоб, у досягненнях кожного вихованця оточуючі бачили результати своєї праці, а сама дитина розуміла, що її радість - це радість підтримки, стану «своїх серед своїх»;
- прийом «Емоційний сплеск». Хороший стосовно дітей, які емоційно реагують на похвалу і критику. Завдання вчителя – у кожному учневі визволити енергію, перетворити її на «ланцюгову реакцію», ініційовану гарячим словом педагога;
- прийом «Лінія обрїю». Перший успіх дитини відразу ж підхоплює вчитель, пропонує нові способи, за допомогою яких можна збудити думку учня, вивести його на обрїі самостійного мислення, причому лінію цього обрїю вчитель постійно відчуває» [41; 42].

Звичайно, реалізація наведених прийомів можлива лише за позитивної установки вчителя на успіх учня.

Узагальнюючи методичні рекомендації, можна виокремити конкретні засоби створення ситуації успіху на уроці в початковій школі (Рис.2.1.)

У своїх дослідженнях науковці сформулювали «алгоритм створення ситуації успіху:

1. *Зняття страху.* Допомагає перебороти невпевненість у власних силах. (Діти вчаться на своїх помилках і знаходять інші шляхи вирішення проблем).

2. *Авансування успішного результату.* Допомагає вчителю, керівнику гуртка висловити тверду переконаність у тому, що його вихованець обов'язково впорається з поставленим завданням. Це, в свою чергу, переконує дитину у своїх силах і можливостях. (У тебе обов'язково вийде; я навіть не сумніваюсь у позитивному результаті).

3. *Прихований інструктаж гуртківця.* Допомагає дитині уникнути поразки. Досягається шляхом побажання. (Можливо краще почати з...; виконуючи роботу не забудь про...).

Рисунок 2.1. Засоби створення ситуації успіху

4. *Внесення мотиву.* Показує дитині заради чого, кого здійснюється ця діяльність, кому буде добре після виконання. (*Без твоєї допомоги твоїм друзям не впоратись...*).

5. *Персональна винятковість.* Визначає важливість зусиль дитини в діяльності, що здійснюється. (*Тільки ти міг би...; тільки тобі й можу доручити...*).

6. *Мобілізація активності або педагогічне виконання.* Спонукає до виконання конкретних дій. (*Ми дуже хочемо розпочати роботу...*).

7. *Висока оцінка деталі.* Допомагає емоційно пережити не результат в цілому, а якоїсь окремої деталі. (*Найбільше мені сподобалось у твоїй роботі...; найбільше тобі вдалося...*)» [3; 15; 30].

Ситуація успіху має деякою мірою характер штучно створеної, бо на деякий час посилюється оцінний аспект на позитивних якостях праці учня.

Слід виокремити ще одну педагогічну умову: застосування у практику роботи вчителя початкової школи засобів ІКТ. «Сучасному вчителю необхідно вміти застосовувати мультимедійні засоби для наочного представлення нового матеріалу; реалізовувати можливості мережі Інтернет для пошуку інформації, здійснення комунікативної та проектної діяльності; працювати з педагогічними програмними засобами, електронними підручниками, словниками та енциклопедіями; створювати власні дидактичні матеріали для учнів за допомогою програм загального та спеціального призначення; здійснювати комп'ютеризований контроль засвоєння навчального матеріалу; вміти використовувати потенціал ІКТ для гуманізації навчального процесу, формування особистості учня, розвитку його інтелектуальних і творчих здібностей» [23].

Зауважимо, що інформаційні технології важливі, особливо для першачків. Вони дають змогу здійснити поступовий перехід з дошкілля (ігрова діяльність), до навчання в початковій школі (навчально-пізнавальні вправи, учбові задачі).

Комп'ютерні (нові інформаційні) технології навчання – це «процес підготовки і передачі інформації, засобом здійснення яких є комп'ютер. Таким чином, інформаційно-комунікаційна технологія навчання (ІКТ) – це сукупність педагогічних методів і технічних засобів, направлених на реалізацію навчальної мети шляхом використання інформаційних технологій на основі комп'ютерних мереж, що максимально забезпечує ефективність навчального процесу. Інформаційні технології стають потужним багатофункціональним засобом навчання» [20].

Не можна говорити про успіх, не враховуючи сформованість комунікативної компетентності молодших школярів. Для створення ситуації успіху велике значення має її цілеспрямоване формування. Головним для розуміння змісту комунікативної компетентності є усвідомлення бажання спілкуватися. На думку вчених, це розвиток уміння сприймати інформацію, усунення емоційного напруження, створення сприятливої атмосфери на уроках, гармонійний розвиток особистості. Будь-яка компетентність побудована на поєднанні знань та вмінь, пізнавальних дій і практичних навичок, цінностей, емоцій, відчуття успіху, діяльнісних компонентів.

Однією із складових комунікативної компетентності є уміння долати комунікативні бар'єри, які виникають при відсутності розуміння ситуації спілкування або носять психологічний характер. « Важливим для формування у дітей комунікативних умінь є досвід творчої діяльності. Набувається він при складанні власних оповідань, віршів, казок, легенд, описів тощо.

Таким чином, дитина, в якій розвинуті комунікативні здібності може бути більш успішною, як у спілкуванні, так і в навчанні.

Перехід до компетентнісного підходу в освіті означає:

а) переорієнтацію з процесу навчання на результат в діяльнісному вимірі;

б) зміщення акценту з накопичування нормативно визначених знань, умінь та навичок на формування й розвиток в учнів здатності практично діяти, застосовувати досвід успішних дій у конкретних ситуаціях» [8].

Як зазначала О.Савченко, «у дидактичному вимірі розвивальний вплив упровадження компетентнісної освіти можна узагальнено передати через такий формат описання індивідуальних досягнень учнів. Знання – Я знаю, що... (уявлення, факти, відомості, ознаки поняття).

Діяльність – Я знаю, як це зробити... Я вмію це зробити... Я можу... Я роблю... Творчість – Я створюю... Я придумую... Я змінюю... Я знаходжу... Я доповнюю... Емоційно-ціннісна сфера (ставлення) – Я прагну до... Я хочу досягти... Я ціную... Я схвалюю... Я заперечую... Я відчуваю, що мені потрібно... Я думаю інакше...» [39].

2.3. Результати спостереження доцільності обраних педагогічних умов створення ситуації успіху

Спостереження організовано у 4 класі, де з учнями були проведені позакласні заходи за тематикою дослідження (створення ситуації успіху на уроках читання в 4-х класах).

Нами підібрані педагогічно-доцільні методи організації дітей, які спрямовують їх на успіх у навчанні. Серед таких метод «обери позицію» допомагає навчитися обирати позицію відносно спірних питань, висувати аргументи на захист свого вибору та прислухатися до аргументів тих, хто обирає іншу позицію.

Дієвим виявився метод «прес». Він допомагає навчитися знаходити вагомі аргументи і формулювати свою думку відносно спірного питання; розбиратися у своїх ідеях, а також формулювати їх у вигляді чіткої та логічної структури.

У своєму дослідженні О.Пометун, Л.Пироженко визначили «етапи методу: 1. Висловлюємо свою думку: «Я вважаю...» 2. Пояснюємо причину такої точки зору: «Тому що...» 3. Наводимо приклад додаткових аргументів на підтримку своєї позиції: «...Наприклад...». 4. Узагальнюємо, формулюємо висновки: «Отже...», «Таким чином...» Щоб досягти великих успіхів у навчанні, потрібно створити такі умови, щоб дитина відчувала свою перемогу над подоланням труднощів, відчувала власний успіх, відчувала потребу бути корисною для себе й оточуючих

людей, виконуючи навчальне завдання, неочікувано для себе доходила висновку, що розкриває всю красу процесу пізнання. [36].

Дієвим виявився метод «самооцінка». Оцінювання має відбуватися за всіма відомими вчителем методами. Не менш важливою є самооцінка (різновид оцінювання) учнями своєї роботи. Для того, щоб бути успішним, в учня має бути сформована адекватна самооцінка.

Регулярно застосовуючи цей метод, учитель може зібрати потрібну інформацію для складання програми корекційних заходів як для учнів, так і для їх батьків. Організувати проведення самооцінки учнями своєї роботи можна різними способами. Наприклад, запропонувати певні питання, відповіді на які проілюструють ставлення учнів до тієї чи іншої виконаної роботи. Можна також попросити учнів поставити собі оцінку за певною шкалою та обґрунтувати її виставлення. «Самооцінка підходить і тоді, коли потрібно оцінити роботу всієї групи в цілому. Тоді перед оголошенням самооцінки всьому колективу її спочатку варто обговорити в цій групі та узгодити з членами групи» [36].

Однією з позитивних сторін застосування цього методу є те, що всі учні можуть отримати оцінку, а також те, що діти починають розуміти труднощі оцінювання і вчать дивитися по іншому на свою роботу.

Окремо слід сказати про організацію проектної діяльності. Метод проектів інтегрує в себе всі основні прийоми для розвитку особистості учнів. Сюди входить ігрова діяльність, дослідницька, пошукова, творча. Створюючи проекти учні можуть вирішувати особисті проблеми. Практика роботи в школі показує необхідність врахування тематики досліджень, пов'язаною з проблемами конкретних учнів.

Метод проектів спрямовує учнів на реалізацію пізнавальних інтересів. Організація діяльності учнів, залучення їх до пошуку дозволяє мобілізувати виокремити компетенції, які допоможуть вирішувати проблеми, проявляти творчість, керувати лідерськими проявами тощо.

Під час роботи за проектом домінує самостійність учнів та їхня активність, ініціативність, захопленість. Проекти можуть мати індивідуальними, груповими чи колективними. В основу проектної діяльності покладено ідею здійснення навчання з урахуванням їхніх особистих інтересів.

Слід зазначити, що у практиці роботи ми проводили уроки розроблені у формі Web –квест. Сьогодні у початковій школі такий метод набуває дедалі більшої популярності. Це обумовлено «перш за все його ефективністю, що проявляється у підвищеній мотивації учасників Web-квесту, їх активністю під час виконання роботи, залученні візуалізації, нестандартних рішеннях, можливість проявити креативність, лідерство, навички співпраці у групі та інше. Навчання за допомогою технології Web-квест не лише дає знання молодшим школярам, але й вчить їх працювати у команді» [51].

Практично використання будь-якого методу вимагає відповідного технічного забезпечення. Сучасні мультимедійні технології надають можливість інтегрувати комплекс психолого-педагогічних передумов для модернізації навчально-виховного процесу, як мотивація дидактичне забезпечення, спрямованість на індивідуалізоване навчання, а також цілеспрямованого моніторингу за діяльністю учнів організованого вчителем.

Під час експерименту нами було застосовані прийоми організації діяльності учнів, які в практиці роботи вчителів початкової школи зарекомендували себе, як дієві. Серед них прийом «Даю шанс». Він надає можливість учневі розкрити зненацька для самого себе свої можливості. Наприклад, диференціюючи домашнє завдання для учнів, даємо спеціально підібрані завдання, які носять випереджуючий характер.

Цікавим є прийом «Навмисна помилка». Такий прийом поширений в системі розвивального навчання. Використовується він на матеріалі раніше вивченого. Учні вчаться знаходити помилки, з часом це допомагає реалізувати уміння критичного мислення.

Прийом «Емоційний сплеск» може використовуватися на різних етапах уроку в початковій школі. Як відомо, учні здатні емоційно реагувати як на похвалу, так і на критику. Наприклад, аналізуючи виконану учнями контрольну роботу, вчитель говорить: «Молодці! Ви сьогодні добре справилися із завданням. Виконали контрольну роботу краще, ніж я очікувала. Я дуже задоволена». Позитивні емоції дітей сприяють їхньому налаштуванню на успішну роботу в подальшому.

Використовуючи обрані методи й прийоми на уроках мови і читання, математики, природознавства, нами одержані позитивні результати, які свідчать про динаміку розвитку успішності учнів класу. Наприклад, результатом участі учнів у груповій роботі було те, що 32% школярів підвищили рівень активності у спілкуванні, їх вислови носили стверджуючий характер, вони були більш сміливі у висловлюванні своїх думок. 64% учнів повільно включалися в спільну роботу в групі.

Слід зазначити, що учні не готові до оцінювання і самооцінки. 71 % опитуваних учнів лякає процес оцінювання себе; 67% - оцінювання інших.

Для визначення ситуації розуміння учнем ступеню відповідальності за свої вчинки нами проведено опитування школярів.

Текст опитувальника містив такі запитання: У зошиті незадовільна оцінка, що будеш робити вдома? Твої дії, коли вчитель поставив 12 балів? Були випадки, коли оцінка не задовольняє? Тощо.

З'ясовано, що у 10% учнів класу провідним є мотив бажання порадувати батьків або учителя; 15% - виявили пізнавальний і соціальний мотиви; 11% - домінував мотив отримання хорошої оцінки;

однак, на жаль у 24% мотив ще не сформовано. Психологи вважають таку ситуацію природною, тому що на рівні початкової школи оціночні якості тільки формуються. Безумовно для кожної дитини свій темп розвитку, але вчителю слід звертати увагу на спеціально організовані заходи з формування оціночних навичок молодших школярів.

У цілому, для практичного використання педагогіки успіху в навчально-виховному процесі можемо визначити де-які поради вчителям початкової школи, зокрема:

1. Систематично аналізуйте заняття спільно з учнями (визначте, на що ви більше робите акцент: на успіхи чи невдачі).

2. Прогнозуйте результати запланованої діяльності, моделюйте ситуації, які спрямовані на успіх учня. Пам'ятайте? «успіх у навчанні — єдине джерело внутрішніх сил учня, що народжує енергію для подолання труднощів і бажання учитися» [7].

3. Розробіть і ретельно обґрунтуйте психолого-педагогічні умови для досягнення успіху вашими учнями. З'ясуйте як ваш успіх пов'язаний з успіхом класа, кожного учня (власний педагогічний потенціал, індивідуальні особливості учнів, філософія позитивного мислення тощо).

4. Складіть стратегічний план, який складається з конкретних заходів спрямованих на створення і утримання учнями відчуття успішності.

5. До свого методичного арсеналу виберіть педагогічно доцільні методи підтримки. Застосовуйте психологічні прийоми мотивування навчальної діяльності учнів. Вони особливо потрібні учням, що бояться невдач, відмовляються навіть від спроб що-небудь робити, мають потребу в особливих способах, що підвищують їхній рівень «Я можу».

6. Намагайтеся відкритості у стосунках з учнями і батьками.

ВИСНОВКИ

Результати проведеного дослідження засвідчують його результативність. Зокрема,

1. Аналіз теоретичних наукових доробок свідчить про широку проблематику оновлення освіти у початковій школі. Нова українська школа вимагає оновлення системи психолого-педагогічної, методичної, дидактичної оснащеності навчально-виховного процесу. Психологізація навчання набирає своєї пріоритетності, тому що учні сучасної школи мають бути вмотивованими на навчання, у них має бути сформована адекватна самооцінка, правильно складені поведінкові навички.
2. У роботі проаналізовано основні поняття окресленої проблеми. Визначено, що компетентнісний, особистісно-орієнтований підходи є провідними у формування особистості учнів початкової школи. Основні доробки базуються на технології створення ситуації успіху. Дана технологія побудована на основі гуманістичної педагогіки і спрямована на формування такого новоутворення як емоційно-гуманістичні якості школярів, емпатія, адекватне само оцінювання тощо. Сутність технології створення ситуації успіху полягає в створенні умов особистого індивідуального становлення учнів.
3. Другим завданням магістерського дослідження було визначити й обґрунтувати педагогічні умови створення ситуації успіху для

учнів четвертих класів. У ході роботи нами визначено й обґрунтовано низку педагогічних умов, зокрема нами виокремлено умови, які створює учитель, і ті які створює учень. На рівні вчителя: створюються умови класного середовища з метою почуття захищеності й безпеки, обстановка емпатії; застосування методів і прийомів для створення ситуацій успіху в класі; використання спеціальних методик, які дозволяють впливати на формування мотиваційної сфери учнів. Для учнів украй важливою є орієнтація на самооцінку, зняття страхів, індивідуальна робота.

4. Для створення ситуації успіху на уроках читання нами підібрано комплекс педагогічно доцільних методів і прийомів: метод проєктів, ігровий метод, Web-квестів, само оцінювання; прийоми «Даю шанс», «Невмісна помилка», «Еврика» тощо. Обґрунтовано у якості необхідної умови використання засобів інноваціо-комунікаційних технологій у практику проведення уроків.
5. За результатами проведеного дослідження було організовано спостереження, метою якого довести раціональність застосування технології створення ситуації успіху в моделі «учитель-учень». Отримані данні свідчать про позитивний вплив обраного комплексу педагогічних умов на успішність навчання учнів 4-х класів. Однак, виявлено низку проблем, які вимагають чіткого вирішування. Зокрема, психологічний стан, який створено карантинними обмеженнями, занижка самооцінка учнів, недостатньою мірою сформовані комунікативні компетентності. Причини такого стану як соціального плану, так і суб'єктивного.

6. Проблема створення ситуації успіху учнів початкової школи потребує ретельного вивчення з урахуванням психолого-педагогічних, організаційних умов організації навчально-виховного процесу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Акмеологічний словник / упор. І. О. Ніколаєску. Черкаси: ОШОПП, 2012. 28 с.
2. Башинська О. І. Створення ситуації успіху. Початкова освіта [метод. пор.], 2011. № 24. С. 27-29.
3. Белкин А. С. Ситуация успеха. Как ее создать: [книга для учителя] .М. : Просвещение, 1991. 176 с.
4. Бех І. Д. Молодший школяр у вікових закономірностях. Початкова школа, 2015. № 3. С. 2–6.
5. Бех І.Д. Виховання особистості: У 2 кн. Кн.1: Особистісно орієнтовний підхід: теоретико-технологічні засади: Навч.-метод. видання. К.: Либідь, 2003. 280 с.
6. Бех І.Д. Виховання особистості: У 2 кн. Кн.2: Особистісно орієнтований підхід: науково-практичні засади: Навч.- метод. посібник. К.: Либідь, 2003. 344 с.
7. Белкін А. Педагогіка успіху. Завуч. – 2005. – № 6.
8. Бібік Н. М. Компетентність і компетенції у результатах початкової освіти / Н. М. Бібік. Науковий часопис НПУ ім. Михайла Драгоманова. серія 17 (вип. 17), 2010.

9. Біл Ньюмен. 10 фантастичних засобів добитися успіху, 2007. 112с.
10. Борсук В. М. Створення ситуації успіху. Розкажіть онуку, 2008. №10. С. 19-21.
11. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. К.; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2009. 1736 с
12. Воронова С. Мотивація як фактор успіху навчальної діяльності молодших школярів // Початкова школа, 2007. №3.
13. Годфруа Ж. Что такое психология. Т.1. М., 2002
14. Голубова Г. В. Педагогічні умови розвитку обдарованості студентів [Електронний ресурс] Режим доступу: http://www.rusnauka.com/9_NND_2012/Pedagogica/2_105345.doc.htm (дата звернення 12.01.19). –
15. Гурзан І. В. Створення ситуації успіху у молодших школярів. Розкажіть онуку, 2008. № 7. С. 1-17.
16. Дмитрик І. С., Бурлака Я.І. Технологія виховного процесу в школі : [метод. посіб]. К. : Ранок, 1998. 160 с.
17. Довіра до освіти починається з педагогіки партнерства, відкритості шкіл, поваги до кожної людини - заступник Міністра Павло Хобзей Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/news/usi-novivni-novini-2017-12-02-dovira-doosviti-pochinaetsya-z-pedagogiki-partnerstva-vidkritosti-shkil-povagi-do-kozhnoy>.
18. Закон України “Про освіту” //Законодавчі акти України з питань освіти /Верховна Рада України/ Документ 2145-19, поточна редакція від 05.09.2017
19. Закон України «Про освіту» [online]. Доступно: [http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1556-18/pro-osvitu-\(1\).pdf](http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1556-18/pro-osvitu-(1).pdf);
20. Захарова М.І. Впровадження інформаційних технологій в навчальний процес. Журнал «Початкова школа» №1, 2008.

21. Ильин Е.П. Сущность и структура мотива. Психологический журнал, 2005. - № 2.
22. Ібряшкіна Н. Формування у дитини емоційно-позитивного ставлення до шкільного навчання. Початкова освіта, 2007. №42.
23. Капустян І. І., Хаммер К. Післядипломна підготовка вчителів загальноосвітніх закладів до застосування ІКТ-технологій навчання: скандинавський контекст. Імідж сучасного педагога, 2014. № 8. С. 44–46.
24. Концептуальні засади реформування середньої освіти “Нова українська школа”/ під. заг. ред. Бібік Н.М. К.; ТОВ “Видавнича дія” Пляди”, 2017. 206 с.
25. Кремень В. Про «Дитиноцентризм», або Чому освіта України потребує структурних змін. Щоденна всеукраїнська газета «День». № 210 (3130). – 19 листопада, 2009. С. 1–6.
26. Литвин А. В. Методологічні засади поняття «педагогічні умови» : на допомогу здобувачам наук. Ступеня. Львів. наук.-практ. центр ; Ін-т проф.-техн. освіти НАПН України. Львів: Сполом, 2014. 76 с.
27. Література: 1. Азаров Ю. П. Радость учить и учиться. М. : Политиздат, 1989.
28. Лозова В. І., Троцко Г.В. Теоретичні основи виховання і навчання. Х. : Вид. дім «ІНЖИР», 2002. 432с.
29. Мотивация учения / Под ред. М. В. Матюхиной. М.: Московский психологосоциальный институт, 2001. 285с
30. Назаренко Г.І. Створення ситуації успіху. Позашкільна освіта, 2011. -№ 11. С.11-15
31. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. Загальна редакція/ Грищенко Михайло та ін. Київ, 2018. 2 с

32. Нова українська школа: poradnik dla vchytel'ya / pid. zag. red. Bibik N.M. K.; TOB "Vydavnycha diya "Plyady", 2017. 206 s."
33. Osvitni tekhnologii : [navch.-metod. posib.] / O. M. Pexota, A. Z. Kiktenko, O. M. Lyubars'ka ta in.; Za zag. red. O. M. Pexoti. K.: A. S. K., 2001. 256 s.
34. Pedagogika sotrudnychestva / S. Lysenkova, V. Shatalov, I. Volkov i dr. Uchytel'skaya gazeta, 1986. 18 oktyabrya
35. Pidlasyi I.P. Produktivnyi pedagog. Nastil'na knyha vchytel'ya (1-7 rozdil'i) X.: Vid. grupa "Osnova", 2010. 360 s.
36. Pometun O.I., Pirozhenko L.V. Suchasnyi урок. Interaktyvni tekhnologii navchannya. Naukovo-metodychnyi posibnyk / O. I. Pometun, L. V. Pirozhenko. Za red. O. I. Pometun. — K.: Vydavnytstvo A. S. K., 2004. 192 s.
37. Romanovskiy A.G., Михайличенко Б.Е. Философия достижения успеха: Учебное пособие. Харьков: НТУ «ХПИ», 2003. 691 с.
38. Savchenko O. Ya. Vychovnyi potentsial pochatkovoї osvity: posibnyk dlya vchyteliv i metodystiv pochatkovoho navchannya. K.: Bogdanova A. M., 2009. 226 s.
39. Savchenko O.Ya. Kompetentnisnyi pidhid yak chynnyk modernizatsii pochatkovoї osvity / O.Ya. Savchenko // Nauka i osvita. Seriya «Pedagogika», 2011. №9. S. 13–17.
40. Savchenko S.V. Pedagogika partnerstva u proekti Konceptsii «Novoi ukrayins'koi shkoly». Rezhim dostupu: <https://www.slideshare.net/ippokubg/ss-67119769>
41. Skrypnyk M. Mystecstvo buty pedagogom: 36 trening. zanyat'- K. : Vid. dim «Shkil. svit» : Vid. L. Galicina, 2006. 112 s.
42. Stepanov P. V. Slovnyk-dovidnyk z teorii vychovnykh system. Naukovo-metodychnyi zhurnal zast. dyrektora shkoly, 2003. № 1. S.89.

43. Сухомлинський В.О. Вибрані твори в п'яти томах. Том 5. – К.: Видавництво “Рядянська школа”, 1977. – с.543,638.
44. Ткачук Л. Педагогічні технології створення ситуації успіху в навчанні молодших школярів. Школа, 2006. № 6. С. 37-39.
45. Ушинский К. Д. Избранные педагогические сочинения. М.: Педагогика, 1974.
46. Харламов Й. Ф Педагогика : [науч. пособ.]. М.: Основа , 1998. 265 с.
47. Шиян Р. Б. Типова освітня програма початкової освіти. Цикл І (1-2 класи). Київ, 2018. // <https://osvita.ua/school/program/program-1-4/60408/>(дата звернення: 03. 03. 2020)
48. Щербатих Ю.В. Психология успеха. М: Эксмо, 2005, С. 136-160
49. Юрко О. Р. Конструктор акмеологічного уроку. Математика в школах України, 2013. № 7. С. 2–6.
50. Якими можуть бути українські вчителі майбутнього: досвід переможців «Global teacher Prize». Режим доступу: <http://lviv1256.com/news/yakymy-mozhut-buty-ukrajinski-vchytelimajbutnoho-dosvid-peremozhtsiv-global-teacher->
51. Шаповалова М. Г. Веб-квест-технологии как одно из условий реализации деятельностного подхода в обучении информатике [Електронний ресурс] / М. Г. Шаповалова. – Режим доступу: [http :// www.ito.edu.ru /2010/Rostov/I/3/I-3-7.htm](http://www.ito.edu.ru /2010/Rostov/I/3/I-3-7.htm).

ДОДАТКИ

Додаток А

ПЕДАГОГІЧНА ТЕХНОЛОГІЯ „СТВОРЕННЯ СИТУАЦІЇ УСПІХУ”

У 60-70 рр. ХХ ст.. активізується проблема дослідження і вивчення особистості школярів із відхиленнями у поведінці в різних аспектах:

- *Психолого-педагогічному;*
- *Соціально-правовому;*
- *Медичному.*

Причини негативних виявів у поведінці вбачалися тоді в порушенні педагогічних зв'язків між школою, сім'єю і громадськістю.

Значний внесок В. О. Сухомлинського у розв'язання питань педагогічного забезпечення *корекції девіантної поведінки*. В основі цього підходу знання і розуміння дитини, віра, любов і повага до неї, бережливе, чуйне ставлення до фізичного, психічного і духовного розвитку, підтримка почуття гідності.

Тонкий знавець дитячої психології В. О. Сухомлинський стверджував, що перша заповідь виховання – „дати дітям почуття власної гідності”.

У наших школах не повинно бути нещасливих дітей, душу яких гнітить думка, що вони ні на що не здібні.

Успіх у навчанні – єдине джерело внутрішніх сил дитини, які породжують енергію для переборення труднощів, бажання вчитися”.

Ситуація успіху – це суб’єктивний психічний стан задоволення наслідком фізичної або моральної напруги виконавця справи, творця явища.

Навіть інколи, переживаючи ситуацію успіху, дитина може зазнати незгладимих емоційних вражень, різко змінити в позитивний бік стиль свого життя. Створена ситуація успіху стає точкою відліку для змін у взаєминах з оточуючими, для подальшого руху дитини вгору, щаблями розвитку особистості. Заряд активного оптимізму, здобутий в юності, гартує характер, підвищує життєву стійкість особистості, сприяє перетворенню та реалізації духовних сил.

Побачити в дитині особистість, що формується, допомогти їй розвинутися та розкритися духовно буває важко не лише молодому вчителю, а й молодим батькам. Дитині необхідно створити психоемоційний комфорт не тільки у школі, а й удома. Тому завдання заходів цієї педагогічної технології, вміння застосовувати їх у житті важливі як для вчителів, так і для батьків.

Головна мета діяльності вчителя – створити ситуацію успіху для розвитку особистості дитини, дати можливість кожному вихованцю відчувати радість досягнення успіху, усвідомлення своїх здібностей, віри у власні сили.

ЗАВДАННЯ

- Допомогти особистості дитини зрости в успіху, дати відчувати радість від здолання труднощів;
- Дати зрозуміти, що без зусиль в житті нічого не дається, весь час необхідно прикладати зусилля.

Технологія „Створення ситуації успіху” виробляє найціннішу людську якість – стійкість у боротьбі з життєвими труднощами.

З педагогічної точки зору ситуація успіху – це таке цілеспрямоване, організоване поєднання умов, за яких створюється можливість досягти значних результатів у діяльності як окремо взятої особистості, так і колективу в цілому. Це результат продуманої та підготовленої стратегії і тактики вчителя, сім'ї.

Ситуація успіху – поєднання умов, які забезпечують успіх як результат цієї ситуації. Ситуація успіху – це те, що може організувати вчитель для успішного навчання учня і досягнення ним радості.

Стан неадекватного оптимізму – значна переоцінка своїх сил, можливостей. Може виникнути після низки успіхів, що дістали суспільне визнання.

Стан тривожного очікування – такий стан дитини, при якому вона перебуває в постійному пресі очікування події, невідомої за результатом. Він виникає не миттєво, а формується поступово, підсвідомо, в результаті постійного нашарування будь-яких невдач, конфліктів, попередити або швидко ліквідувати не вдається.

Успіх – це удача в діяльності, досягнення бажаних результатів, суспільне визнання особистості.

Технологія „Створення ситуації успіху” звучить у таких висловлюваннях педагога:

- *Це дуже важливо, і у тебе неодмінно вийде ...*
- *Саме ти і міг би зробити таку справу ...*
- *Починай же! Ти це добре робиш! ..*
- *Ось ця деталь (елемент, частина) вийшла дуже гарно! ..*

Педагогічна технологія „Створення ситуації успіху” включає створення різноманітних видів радості, використання прийомів, за допомогою яких розгортають роботу з різними категоріями учнів.

У цій педагогічній технології учнів умовно поділяють на групи.

Категорія учнів „Надійні” – це школярі різного віку, які мають добрі здібності, сумлінно ставляться до виконання своїх обов’язків, активні у громадській роботі, самостійні, впевнені у собі, рівень їх домагань адекватний можливостям. У класі такі діти почуваються спокійно, впевнено, захищено. Взаємини у сім’ї, зазвичай, добрі.

У „Впевнених” – здібності можуть бути і вищими, ніж у „надійних”, але система не відлагоджена. Періоди підйому, злету змінюються розслабленням; спадом. Діти дуже емоційно реагують і на досягнення, і на поразки. У класі викликають симпатію і в однокласників, і у вчителів. Недоліки таких учнів: збої в роботі, швидке звикання до успіхів, переростання впевненості у самовпевненість. Ростуть такі діти у дружніх, дбайливих сім’ях.

Учні третьої категорії – „Невпевнені” – цілком успішні школярі, пізнавальні інтереси яких пов’язані, зазвичай, з навчанням. Мають добрі здібності і відповідально ставляться до справи, але невпевнені у своїх силах. Причинами можуть бути: занижена самооцінка, нестійкий настрій, складна атмосфера в сім’ї, епізодичні поразки тощо. Найбільш хворобливо такі діти реагують на упередженість вчителів і необ’єктивне оцінювання. Вибір прийомів роботи вчителя з учнем категорії „невпевнені” залежить і від особистості учня, і від стилю міжособистісних взаємин, і від конкретної ситуації.

„Зневірені” мають непогану підготовку, здібності, успіхи в навчанні. Однак, після відчуті колись радості сподівань, що здійснилися, з різних причин втратили її. Причини відчаю: серія поразок, безтактність педагога, позиція в сім’ї (улюбленець –

„попелюшка”). Педагогам слід знати, що чим менше у дитини надії на успіх, тим скоріше вона замикається у собі і виставляє щодалі більш глибокий захист проти втручання. Така дитина легко стає „ізгоєм” через свою вразливість, нестандартність, небажання змінювати свій світогляд. Основні прийоми в роботі з такими дітьми – створення ситуації успіху через виконання серії доступних доручень і завдань.

Треба правильно добирати слова, з якими ми звертаємось до дітей, щоб допомогти їм спрямувати думки та дії в потрібному ракурсі. Завжди стосовно дітей необхідно казати те, що ми бажаємо бачити, а не те, чому намагаємося запобігти.

Діти не можуть існувати, не відчуваючи уваги до себе, на підсвідомому рівні, це для них – найважливіший фактор життя.

Їм потрібна підтримка, захист, надійність, віра, любов. І тому вони постійно, на тому ж підсвідомому рівні, привертають до себе увагу як позитивними, так і негативними вчинками. Тому, наголошуючи час від часу на гарних якостях дитини, ми стимулюємо їх закріплення та розвиток як рис, характерних для цієї особистості.

Треба звертати увагу й на такий цікавий елемент властивості мозку, як „остання вербальна конструкція”. Тому слова, що вимовлені останніми, відразу набувають образного втілення, яке (*на підсвідомому рівні*) стає для мозку спонуканням до дії.

У розмові з дітьми ми завжди повинні після завершення спілкування акцентувати увагу на тому, що бажаємо бачити, а не на тому, від чого ми їх застерігаємо.

Наприклад, „...працюємо спокійно, врівноважено, щоб встигнути..”, а не „...не поспішайте, не галасуйте, не сперечайтесь, бо не встигнете...”; або „...тобі сьогодні не вистачає впевненості...”, а не „...ти відповів , як нездара...”. Щоб створити мотивацію на успішну діяльність, треба робити наголос на цьому: „...ви легко зрозумієте...”, „...

сконцентруємо увагу, щоб краще засвоїти...”, „...ваші можливості необмежені...”, „...усі проблеми ми успішно подолаємо...”, „...ваша праця завжди плідна...”.

Великою стимулюючою силою, що сприяє розвитку особистості, спонукає до співпраці у навчальному та виховному процесах, є віра педагога у позитивні властивості дитини, її сили, її успішність, втілена на вербальному рівні.

Тому планую і проводжу заняття, в основі яких покладено принцип навчання у співпраці, цим самим надаю учням можливість досягнути високого рівня взаєморозуміння, взаємоспілкування, а також розвивати здібності працювати і навчатися самостійно:

- Надаю можливість молодшим школярам нести відповідальність за спільну діяльність.
- Створюю ситуації, щоб діти працювали по черзі, слухали один одного і обмінювалися думками, матеріалами.
- Організую роботу дітей в групах, парах, для того, щоб вони отримували ширшу перспективу через обмін знаннями, ідеями, думками.
- У класній кімнаті розміщую різні матеріали, що регулюють спільну роботу дітей.
- Чітко формулюю вимоги до поведінки учнів при спільній діяльності, визначаю конкретні завдання, інструкції.
- Адаптую матеріал і навчальні прийоми для того, щоб врахувати індивідуальні запити, інтереси та особливості дітей.
- Використовую різні методи і наочність з метою задоволення потреб молодших школярів.

Робота над проблемою „Створення ситуації успіху в навчально-виховному процесі в класі” дає вчителю можливість удосконалювати внутрішній світ дитини, дає натхнення для постійної роботи над собою.

Батьки є партнерами і учасниками навчального процесу, цінують їхні ідеї та прислухаються до них. Вони – мої перші помічники у створенні навчальної бази, в проведенні свят і прозаїчних буднях, разом з ними організовую навчально-виховний процес, вирішую проблеми, приймаю рішення. Бо ніхто інший не в змозі зробити те, на що здатна сім'я, яка розуміє всю міру своєї відповідальності за результат виховання дитини.

Дати дітям відчуття радості праці, щастя успіху в навчанні, збудити в їхніх серцях почуття власної гідності – ось моє (наше) найперше завдання, бо успіх у навчанні – єдине джерело внутрішніх сил дитини, що породжує енергію для боротьби з труднощами, бажання вчитися.

Щасливі очі дітей – найвища оцінка роботи школи

Ситуація успіху – доволі тонкий педагогічний інструмент. Ним мусить володіти кожен учитель, адже він – майстер, який бере участь у творенні найголовнішого – Людини.

Кожна дитина особлива, по-своєму неповторна й обдарована. Звернення вчителя до її найкращих почуттів обов'язково матиме успіх і знайде відгук у дитячих серцях.

Додаток Б

ПАМ'ЯТКА ДЛЯ ВЧИТЕЛЯ

Дії вчителя, що забезпечують ситуацію успіху

1. Не загострюйте увагу на негативному: частіше посміхайтесь, використовуйте елементи гумору при спілкуванні.
2. Проявляйте інтерес і великодушність до своїх учнів.

3. Не давайте дітям прізвиська, не вішайте на них ярлики.
4. Не порівнюйте дитину з іншими, відзначайте «персональну винятковість».
5. Аргументуйте необхідність Ваших дій.
6. Оцінюйте дії учня з акцентом на деталі.
7. Не говоріть багато за дітей, викликайте їх на діалог, дозволяйте виражати їм свою думку.
8. Не висловлюйте невдоволення учнем при всьому класі, не застосовуйте загрози.
9. Пам'ятайте, що Ви, як педагог, формуєте особистість учня, його самооцінку частково несете відповідальність за його подальшу долю.

Як оцінювати шкільні успіхи своїх дітей

Правило 1. Заспокойтесь. Пам'ятайте, що спілкуватися в люті, роздратуванні – все одно, що включити в автомобілі „газ” і натиснути на гальма.

Правило 2. Не поспішайте. Це педагогічний гріх. Ми очікуємо від дитини все і зараз. Нам потрібно, щоб дитина вчилася сьогодні добре, ми примушуємо її – вона вчиться, але стає зубрилкою і ненавидить учіння, школу, а може й ... вас.

Правило 3. Безумовна любов. Ви любите свою дитину, незважаючи на її успіхи у школі. Вона відчуває вашу любов і це допомагає їй бути впевненою в собі і подолати невдачі.

Правило 4. Не бийте лежачого. Двійка, а для когось і сімка – достатнє покарання, тому недоцільно двічі карати за одні і ті ж помилки. Дитина очікує від батьків не докорів, а спокійної допомоги.

Правило 5. Щоб позбавити дитину недоліків, намагайтеся вибрати один – той, якого ви хочете позбутися найбільше, і говоріть тільки про нього.

Правило 6. Вибирайте найголовніше, порадьтеся із дитиною, почніть з ліквідації тих шкільних труднощів, котрі найзначущі для неї самої.

Правило 7. Головне : хваліть – виконавця, критикуйте – виконання. Дитина схильна будь-яку оцінку сприймати глобально, вважати, що

оцінюють всю її особистість. У ваших силах допомогти відокремити оцінку її особистості від оцінки її роботи.

Правило 8. Головне: оцінка повинна порівнювати сьогоднішні успіхи дитини з її власними вчорашніми, а не тільки з державними нормами оцінювання та неуспіхами сусідського Івана.

Правило 9. Не скупіться на похвалу; будуючи стосунки з власною дитиною, не орієнтуйтеся тільки на шкільні оцінки.

Правило 10. Виділіть у морі помилок острівок успіху, на якому зможе триматися укорінюватися дитяча віра в себе і в успіх своїх навчальних зусиль.

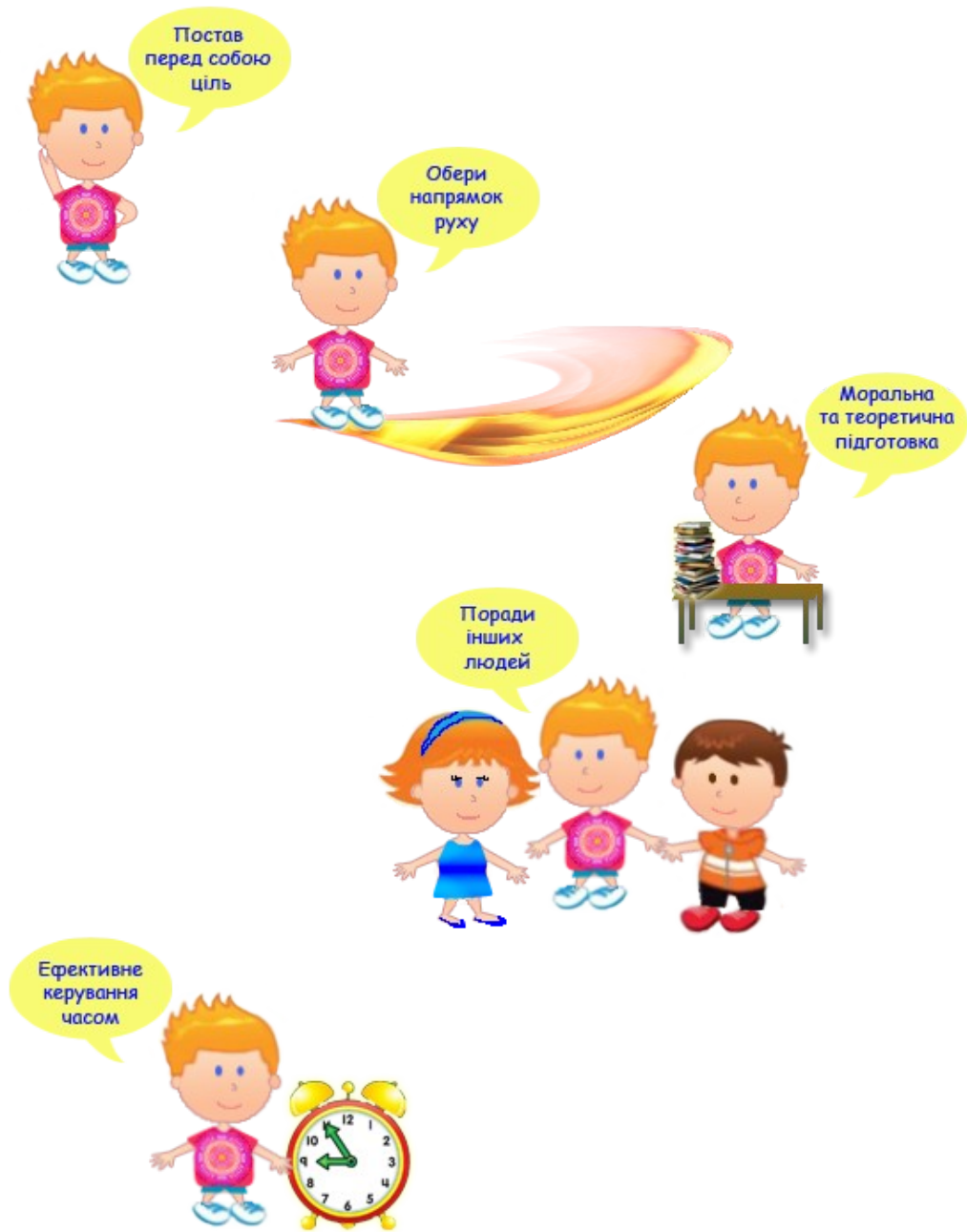
Правило 11. Ставте перед дитиною найбільш конкретні та реальні цілі, і вона спробує їх досягти.

Правило 12. Не рвіть останню нитку. Досить часто дорослі вимагають, щоб до занять улюбленою справою (хобі) дитина виправила свою успішність у навчанні. Якщо ж в дитини є хобі, галузь живого інтересу, то її треба не забороняти, а всіляко підтримувати, бо це та ниточка, за яку можна витягнути дитину до активного життя у навчанні.

Для того, щоб усі правила виявились ефективними, необхідно їх об'єднувати: дитина повинна бути не об'єктом, а співучасником власної оцінки, її слід навчити самостійно оцінювати свої досягнення.

Додаток В

Як досягнути успіху у будь-якому починанні??!!!

Додаток Г

**КОДЕКС АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ
ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ
ХЕРСОНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ**

Я, Стахурська Наталія Василівна, учасниця освітнього процесу Херсонського державного університету, **УСВІДОМЛЮЮ**, що академічна доброчесність – це фундаментальна етична цінність усієї академічної спільноти світу.

ЗАЯВЛЯЮ, що у своїй освітній і науковій діяльності **ЗОБОВ'ЯЗУЮСЯ**:

– дотримуватися:

- вимог законодавства України та внутрішніх нормативних документів університету, зокрема Статуту Університету;
- принципів та правил академічної доброчесності;
- нульової толерантності до академічного плагіату;
- моральних норм та правил етичної поведінки;
- толерантного ставлення до інших;
- дотримуватися високого рівня культури спілкування;
  - надавати згоду на:
- безпосередню перевірку курсових, кваліфікаційних робіт тощо на ознаки наявності академічного плагіату за допомогою спеціалізованих програмних продуктів;
- оброблення, збереження й розміщення кваліфікаційних робіт у відкритому доступі в інституційному репозитарії;
- використання робіт для перевірки на ознаки наявності академічного плагіату в інших роботах виключно з метою виявлення можливих ознак академічного плагіату;
  - самостійно виконувати навчальні завдання, завдання поточного й підсумкового контролю результатів навчання;
  - надавати достовірну інформацію щодо результатів власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використаних методик досліджень та джерел інформації;
  - використовувати результати досліджень інших авторів без використання покликань на їхню роботу;
  - своєю діяльністю сприяти збереженню та примноженню традицій університету, формуванню його позитивного іміджу;
    - не чинити правопорушень і не сприяти їхньому скоєнню іншими особами;
    - підтримувати атмосферу довіри, взаємної відповідальності та співпраці в освітньому середовищі;
    - поважати честь, гідність та особисту недоторканність особи, незважаючи на її стать, вік, матеріальний стан, соціальне становище, расову належність, релігійні й політичні переконання;
    - не дискримінувати людей на підставі академічного статусу, а також за національною, расовою, статевою чи іншою належністю;
    - відповідально ставитися до своїх обов'язків, вчасно та сумлінно виконувати необхідні навчальні та науково-дослідницькі завдання;
    - запобігати виникненню у своїй діяльності конфлікту інтересів, зокрема не використовувати службових і родинних зв'язків з метою отримання нечесної переваги в навчальній, науковій і трудовій діяльності;
    - не брати участі в будь-якій діяльності, пов'язаній із обманом, нечесністю, списуванням, фабрикацією;
    - не підроблювати документи;
    - не поширювати неправдиву та компрометуючу інформацію про інших здобувачів вищої освіти, викладачів і співробітників;
    - не отримувати і не пропонувати винагород за несправедливе отримання будь-яких переваг або здійснення впливу на зміну отриманої академічної оцінки ;
    - не залякувати й не проявляти агресії та насильства проти інших, сексуальні домагання;
    - не завдавати шкоди матеріальним цінностям, матеріально-технічній базі університету та особистій власності інших студентів та/або працівників;
    - не використовувати без дозволу ректорату (деканату) символіки університету в заходах, не пов'язаних з діяльністю університету;
    - не здійснювати і не заохочувати будь-яких спроб, спрямованих на те, щоб за допомогою нечесних і негідних методів досягати власних корисних цілей;
    - не завдавати загрози власному здоров'ю або безпеці іншим студентам та/або працівникам.

УСВІДОМЛЮЮ, що відповідно до чинного законодавства у разі недотримання Кодексу академічної доброчесності буду нести академічну та/або інші види відповідальності й до мене можуть бути застосовані заходи дисциплінарного характеру за порушення принципів академічної доброчесності.

_____

(дата)

_____

(підпис)

_____

(ім'я, прізвище)

